

TEKST DO CZYTANIA ZE ZROZUMIENIEM: **TOLERANCJA**

Tolerancja

1. Termin „tolerancja” oznacza, jak podaje Słownik języka polskiego – wyrozumiałość w stosunku do przekonań odmiennych od naszych własnych. Szerzej – człowiek tolerancyjny to taki, który nie tylko nie uważa, że dyskutant mający przeciwny pogląd jest głupi, ale także ten, kto potrafi w pełni szanować odmienne od własnych wierzenia, upodobania i zwyczaje. To ktoś, kto nie dyskredytuje innych ludzi tylko dlatego, że różni się od niego sposobem bycia czy wyglądem zewnętrznym. Innymi słowy – to ktoś pozbawiony uprzedzeń. [...]

2. Według psychologów społecznych, takich jak G. Allport, M. Lerner, O. Field i inni – uprzedzenie jest wrogą, a w każdym razie negatywną postawą wobec grupy ludzi lub poszczególnych jej przedstawicieli. Taka postawa bywa najczęściej skutkiem przyswojenia sobie bezpodstawnych uogólnień, bezpodstawnych – bo wyprowadzonych z fałszywych lub niekompletnych informacji. Załóżmy, że usłyszałam kiedyś, nie pamiętam już kiedy i od kogo, pogląd czy opinię, że wszyscy rudy są fałszywi. Ten ktoś nie znał z pewnością wszystkich rudych, ale ten jeden, którego znał, dopiekl mu zapewne do żywego. Wystarczy, aby takie zdanie padło na podatny grunt, to znaczy, aby usłyszał je ktoś, kto nie ma w ogóle zdania na temat rudych albo kto zetknął się z jakimś osobnikiem o tym kolorze włosów. Najchętniej dzielimy cudze poglądy wtedy, gdy trafiają do naszych szarych komórek jako pierwsze lub gdy są podobne albo identyczne z naszymi. [...]

3. Podstawą każdego uprzedzenia jest zatem nieuzasadnione uogólnienie, zwane stereotypem myślowym. Jeśli myślisz stereotypami, to znaczy przypisujesz każdej osobie z danej grupy (np. rudzielcowi z grupy wszystkich rudzielców) identyczne cechy osobowościowe – jesteś na najlepszej drodze do zostania człowiekiem nietolerancyjnym. [...] Zasadniczą wadą każdego stereotypu myślowego jest to, że zamyka nam oczy na indywidualne różnice między ludźmi. Warto pamiętać, że ludzie uprzedzeni widzą świat tak, jak im na to pozwala ich uprzedzenie. Oni po prostu nie są w stanie być tolerancyjni. Mają już raz na zawsze wyrobiony pogląd na daną kwestię i nie interesują ich fakty. To fałszowanie obrazu rzeczywistości niesie ze sobą poważne konsekwencje. Żyjemy w wyimaginowanym świecie, stworzonym przez

zlepki oderwanych opinii, zasłyszanych gdzieś zdań, nieprzemyślanych przekonań. Jak można wobec tego konstruktywnie oddziaływać na realia, których się tak naprawdę wcale nie zna? Uprzedzenia nie pozwalają nam funkcjonować efektywnie w prawdziwym świecie, odsuwając nas od ludzi różniących się w jakiś sposób od nas, wyzwalają negatywne emocje, kanalizując napięcie w agresji na przedmiot uprzedzenia i dlatego są niebezpieczne. [...] Dlaczego nietolerancja jest tak powszechnym zjawiskiem? Składają się na to przynajmniej cztery grupy przyczyn:

- ekonomiczna i polityczna rywalizacja
- szukanie „kozłów ofiarnych”
- tzw. osobowość autorytarna
- konformizm.

4. Psychologowie społeczni zwrócili uwagę na fakt, że postawy nacechowane uprzedzeniem nasilają się zwykle wtedy, gdy panuje kryzys, czasy są pełne napięcia i konfliktów, spowodowanych niezgodnością celów ekonomicznych, politycznych lub ideologicznych. [...] Ekonomiczne korzyści płynące z dyskryminacji części ludności są zupełnie oczywiste. Grupom uprzywilejowanym opłaca się podtrzymywać uprzedzenia. Manipulowanie nastrojami społecznymi w celu ukierunkowania niechęci na określoną grupę ludzi znane było od wieków. [...] Największe uprzedzenia przeciw Murzynom stwierdzono w USA w tych grupach społecznych, które w hierarchii społeczno – ekonomicznej znajdowały się tylko o jeden szczebel wyżej. Najwyraźniej dało się to zaobserwować podczas rywalizacji o pracę. A zatem rywalizacja i konflikt ekonomiczno – społeczny z reguły rodzą uprzedzenia. Są one tym większe, im niższy jest poziom wykształcenia i bardziej tendencyjne środowisko rodzinne, dostarczające negatywnych wzorców zachowań.

5. Nazwa „kozioł ofiarny” pochodzi od starożytnych Izraelitów. W dniach pokuty kapłan kładł ręce na głowie kozła, recytując jednocześnie grzechy ludu i przenosząc w ten sposób symbolicznie grzech i zło z ludzi na kozła. Pozwalano następnie uciec zwierzęciu na pustynię, aby społeczność mogła poczuć się oczyszczona z grzechu. „Kozła ofiarnego” obarczamy odpowiedzialnością za coś, co nie jest jego winą. Niestety ludzki „kozioł ofiarny” nie może nigdzie uciec – dla zwierząt bywamy bardziej tolerancyjni. Warto znać trzy cechy decydujące o tym, że spośród wielu osób ta jedna staje się ofiarą agresji i okrucieństwa. Cechą pierwszą jest bezsilność wynikająca z braku chęci lub umiejętności obronienia się. „Żądna krwi” grupa nie wnika bliżej w

motywy niechęci ofiary do obrony. Rozzuchwala ją sam brak reakcji na zaczepki. Cechą drugą jest wyróżnianie się na tle grupy. Rzuca się w oczy zarówno prymus, zawsze znający właściwą odpowiedź (w odróżnieniu od nas), jak i człowiek o innym kolorze skóry lub odmiennym wyznaniu religijnym. Dla ludzi nietolerancyjnych, którzy są szczególnie skłonni do wyszukiwania sobie „kozłów ofiarnych”, inny – to wróg. Aby stać się obiektem prześladowania, trzeba jeszcze spełniać trzeci warunek – być od początku nielubianym, często z błahego lub wyimaginowanego powodu. Forma i nasilenie agresji zależy oczywiście zawsze od aprobaty danej grupy społecznej. Jeśli ktoś zacznie bronić ofiary, oprawcy zwykle tracą pewność siebie i mogą zostawić ją w spokoju. [...]

6. Istnieją ludzie szczególnie predysponowani do nietolerancyjnego traktowania innych, nie tyle z powodu sytuacji zewnętrznej (kryzys) i bezradności swych ofiar, ile z przyczyn osobowościowych. [...] Taka osobowość skłonna do uprzedzania się do jednostek lub grup ludzkich, nosi nazwę autorytarnej. Twórcami koncepcji tego typu osobowości są T. Adorno, E. Frenkel - Brunswik, E. Levinson i R. Sanford. Wymieniają oni szereg cech dla niej charakterystycznych. Pierwszą z nich jest niezwykley respekt dla władzy, czy - mówiąc prościej - płaszcząca się, uległa postawa wobec przełożonych. Drugą – silna skłonność do karania osób zależnych, zwłaszcza dzieci i podwładnych. Cechą trzecią jest walka ze wszystkimi przejawami słabości u siebie i innych, innymi słowy – stwarzanie pozorów bycia „mocnym” człowiekiem. Czwarta cecha osobowości autorytarnej to stała podejrzliwość, nastawianie się na atak ze strony otoczenia i niesłychanie męcząca gotowość do obrony. Cecha piąta to posiadanie sztywnych, odpornych na zmiany, poglądów, nawet pod wpływem najbardziej przekonujących argumentów. I szósta – przyjmowanie bez dyskusji wszystkich obowiązujących w danej grupie społecznej konwencjonalnych wartości. [...]

7. Konformizm jest, jak wiadomo, dostosowaniem własnego zachowania i sposobu myślenia do zachowania i sposobu myślenia grupy społecznej. Potocznie przyjmuje się, że termin ten oznacza uległość wobec obowiązujących norm w celu uzyskania osobistych korzyści. Korzyść nie musi być materialna, na przykład może nią być tzw. święty spokój, kiedy to nie reagujemy na czyjąś krzywdę i nie narażamy się większości. Konformizm to upodabnianie się w zachowaniu do otoczenia. Jeśli to społeczne otoczenie narzuca normy pełne uprzedzeń, ludzie są często zbyt słabi, aby im się przeciwstawić, mimo że mieliby na to ochotę. [...] Konformizm względem normy

nacechowanej uprzedzeniem może też wynikać z braku dostępu do ścisłych danych i z przewagi błędnej informacji. Ludzie przyswajają sobie wtedy negatywne postawy na podstawie plotek i pogłosek. [...]

8. A w ogóle – czy uprzedzenia nie mają żadnych pozytywnych stron? Ależ tak, oczywiście. Pomagają nam zachować dobre samopoczucie i wysokie mniemanie o własnej osobie jako o kimś lepszym, mądrzejszym czy bardziej wartościowym. To subiektywne spojrzenie na siebie kłóci się z obiektywną oceną postawy nietolerancyjnej jako oznaki prymitywizmu myślowego, prostactwa oraz zwyczajnej głupoty. [...]

9. Co zrobić, aby być bardziej tolerancyjnym? Aby tego dokonać, trzeba trochę nad sobą popracować. Przede wszystkim nie wolno poddawać się myślowym stereotypom. [...] Najbardziej trwałe są poglądy trafiające do nas jako pierwsze i te, które pochodzą od ludzi w naszym mniemaniu wiarygodnych. Nie jest to jednak powód, aby poglądów tych nie poddawać stałej weryfikacji. Warto słuchać różnych zdań pochodzących od różnych ludzi i nie trzymać się zbyt kurczowo własnych przekonań. [...] Należy szukać ludzi myślących inaczej, wciągać ich w dyskusję, spierać się, usiłować dociec prawdy.

10. Niebezpieczne są wszelkie uogólnienia dotyczące grup ludzkich. Zamykają nam oczy na różnice indywidualne, a to prowadzi do uproszczeń i zafałszowań. Próbujmy zatem koncentrować się na poznawaniu ludzi, nie zaś na ich ocenianiu. Jeśli w naszym otoczeniu ktoś uparcie propaguje poglądy szerzące nienawiść czy wrogość do innej grupy ludzi, nie od rzeczy będzie zadać sobie pytanie – czy przypadkiem ktoś mną nie manipuluje, narzucając uprzedzenie (negatywny stereotyp myślowy)? [...] Nikt nie chce być pionkiem w cudzych rękach. Spróbujmy się zatem przed tym bronić.

Tekst opracowano na podstawie: Hanna Hamer, *Tolerancja*. [W:] „Wiedza i Życie”
1991, nr 8, s. 51 – 57.

PYTANIA DO TESTU: **TOLERANCJA**

Zadanie 1. (1 pkt)

Na podstawie definicji tolerancji w akapicie 1. wymień 3 charakterystyczne cechy człowieka tolerancyjnego.

Zadanie 2. (1 pkt)

Jaką funkcję pełni przytoczona w akapicie 2. opinia o ludziach mających rude włosy?

- A. Ma charakter zabawnej anegdoty.
- B. Mówi prawdę o ludziach rudych.
- C. Wskazuje na skutki uogólnień.
- D. Wyjaśnia, dlaczego rudowłosi są nielubiani.

Zadanie 3. (1pkt)

Co autorka artykułu uważa za główną przyczynę nietolerancji ? (akapit 3.)

Zadanie 4. (1 pkt)

Wyjaśnij, na czym, zdaniem autorki, polega fałszowanie obrazu rzeczywistości.

(akapit 3.)

Zadanie 5. (2 pkt)

Uprzedzenia są niebezpieczne. Podaj trzy argumenty uzasadniające tę tezę.

(akapit 3.)

Zadanie 6. (2 pkt)

Wymień 2 czynniki, które wpływają na powstanie i nasilanie się uprzedzeń w czasie kryzysu. (akapit4.)

Zadanie 7. (1 pkt)

Podaj znaczenie określenia „koziół ofiarny”. Wskaż właściwą odpowiedź. (akapit 5.)

- A. Ofiara składana bogom przez starożytnych Izraelitów.
- B. Ktoś, na kogo zrzuca się odpowiedzialność za coś.
- C. Symbol pokuty za popełnione grzechy.
- D. Bóstwo czczone przez starożytnych Izraelitów.

Zadanie 8. (1 pkt)

Wymień 2 cechy człowieka, który może stać się dla grupy prześladowców „kozłem ofiarnym”. (akapit5.)

Zadanie 9. (1 pkt)

W jaki sposób można uratować „kozła ofiarnego” przed agresją? (akapit 5.)

Zadanie 10. (2 pkt)

Jak człowiek mający osobowość autorytarną traktuje innych ludzi? Podaj 4 przykłady. (akapit 6.)

Zadanie 11. (2 pkt)

Z akapitu 7. wypisz trzy cechy charakteryzujące postawę konformistyczną.

Zadanie 12. (1 pkt)

Na co, jako źródło nietolerancji, wskazuje obiektywna ocena tego zjawiska? (akapit 8.)

Zadanie 13. (1 pkt)

Opinia autorki tekstu o pozytywnych stronach nietolerancji zawiera (akapit 8.)

- A. stwierdzenie prawdy.
- B. pochwałę nietolerancji.
- C. żart.
- D. ironię.

Zadanie 14. (2 pkt)

Wyjaśnij sens związku frazeologicznego być pionkiem w cudzych rękach. (akapit10.)

Zadanie 15. (1 pkt)

Fragment końcowy artykułu (akapity 9. i 10.) ma charakter

- A. informacyjny.
- B. perswazyjny.
- C. polemiczny.
- D. refleksyjny.